

2012. i sudbina čovječanstva - kraj svijeta ili revolucija svijesti? Stanislav Grof, M.D.

Od objavljivanja knjige Jose Arguellesa "Faktor Maja: put onkraj tehnologije - The Mayan Factor: Path Beyond Technology" (Arguelles 1987.) koja je upozorila laike na pradávnog proročanstvo vezano za kraj Majanskog kalendara dugog brojenja, koji počinje 11. kolovoza 3114 p.n.e. i koji će završiti 21. prosinca 2012. n.e. na što se fokusiralo mnogo članaka, knjiga i konferencija, te najavljeni film pod naslovom 2012. Slična proročanstva o kraju Velikog ciklusa se mogu naći i u drugim kulturalnim i religijskim grupama - Hopi, Navajo, Cherokee, Apache, Iroque konfederacija, stari Egipćani, Kabalisti, Eseni, stariji Quero stanovnici Perua, Dogon pleme južno od Sahare i australski Aboriđini.

S tek nekoliko izuzetaka, proročanstvo je Maja o kraju kozmičkog ciklusa, Petog svijeta, bilo interpretirano u terminima fizikalne destrukcije čovječanstva i materijalnog svijeta, na sličan način kao i interpretacija (ili bolje rečeno, kriva interpretacija) termina apokalipse od Kristijanskih fundamentalista, posebno od milijuna američkih Kristijana, koji vjeruju da će u to vrijeme globalne destrukcije iskusiti "ekstatično prosvijetljenje" i ujedinjenje s Isusom. Ljudi koji to promatraju na takav način nisu svjesni činjenice da originalno i doslovno značenje pojma apokalipse (grčki *Ἀποκάλυψις* *Apokálypsis*) nije uništenje već "podizanje pokrova" ili "otkrivenje". Referencira razotkrivanje nekih tajni, koje su skrivane od većine čovječanstva osim određenih privilegiranih osoba. Izvor krive interpretacije te riječi je vjerojatno fraza "*apokálypsis eschaton*", koja doslovno znači "otkrivenje na kraju određenog eona ili ere povijesti".

Svrha je ove konferencije istraživanje radikalno drugačije, optimističnije interpretacije Maja proročanstva – od referenciranja kraja svijeta, kakvog ga znamo: svijeta u kom dominira nekontrolirano nasilje i nezasićena pohlepa, egoistična hijerarhija vrijednosti, korumpirane institucije i korporacije, te beskompromisni sukobi između organiziranih religija. Umjesto predviđanja fizikalne destrukcije materijalnog svijeta, Maja proročanstvo bi moglo referencirati smrt i ponovno rađanje, kao i masovnu unutarnju transformaciju čovječanstva. Da bi istražili tu ideju, moramo odgovoriti na dva važna pitanja. Prvo, kako su Maje mogle predvidjeti prije dvije tisuće godina s kakvom će se situacijom čovječanstvo suočiti u 21. stoljeću? I drugo, postoje li ikakve indikacije, da je trenutno moderno društvo, odnosno specificiranije, industrijska civilizacija, na rubu neke psihospiritualne transformacije? Pokušat ću se pozabaviti tim pitanjima u toku prezentacije.

Proročanstvo Maja vezano za zimski solsticij 2012. ima važnu astronomsku dimenziju. Pred više od 2.000 godina, Maje su formulirale vrlo istančanu galaktičku kozmologiju. Kako su bili izvrsni promatrači neba, uočili su sporo pomicanje pozicije zimskog solsticija Sunca prema poravnanju s galaktičkom osi.

Uzrok tom kretanju je takozvana precesija – njihanje (voblanje) osi rotacije Zemlje. Maje su zaključile kako će se glavne promjene kozmičkih proporcija dogoditi u vrijeme tog obećavajućeg solarno/galaktičkog poravnanja. To je pojava koja se događa samo svakih 25.020 godina, što je period potreban za prolaz ekvinocija kroz svih dvanaest znakova Zodijska. C. G. Jung je koristio u svojoj knjizi *Aion* i u svojim drugim tekstovima termin "platonski mjesec" za period potreban prolazu proljetne ekvinocijske točke kroz jednu konstelaciju zvijezda Zodijska (približno 2160 godina), a termin "platonska godina" za kompletiranje cijelog ciklusa Zodijska.

Astronomi predklasične Maja kulture nazvane Izapa kultura, razvili su kalendar Dugog brojenja, koga čini 13 baktuna kako bi obuhvatili vrijeme maksimalnog kozmičkog poravnanja - prosinac 2012. n.e. Kulturalno naslijeđe davnih Maja uključuje kamene spomenike koji nose uklesane simbole i slike proročanstva vezano za to mnogo obećavajuće poravnanje. Gornje činjenice jasno govore razloge zašto su na listi prezentatora ove konferencije morali biti i ljudi kao John Major Jenkins, koji je proveo dva desetljeća proučavajući arheološke zapise Maja ne bi li razumio njihovo originalno značenje (Jenkins 1998, 2002) ili Robert Sitler, koji je ekstenzivno provodio

vrijeme sa suvremenim Majama i koji može pružiti duboke uvide u njihove kulture (2006). Također je očito da će i kompletan astrolog i povijesničar kao Richard Tarnas moći vitalno pridonijeti glavnoj temi konferencije (Tarnas 2006).

Moj osobni interese u zadnjih pedeset godina je bio u istraživanju ne-uobičajenih stanja svijesti ili spificiranije, važnoj podkategoriji tih stanja koje sam nazvao holotropičkim. Ta složenica znači doslovno "orijentiranost na cjelinu" ili "kretanje u smjeru cjeline" (od grčke riječi *holos* = cjelina i *trepein* = kretanje prema ili u smjeru nečeg). To su stanja koja doživljava šaman početnik tijekom svojih inicijacijskih kriza i koja kasnije inducira u svojim klijentima. Dавne i izvorne kulture su koristile takva stanja u ritualima i ceremonijama iscjeljivanja. Njih bi opisivali mistici svih doba i inicijati u pradavnim misterijima smrti i ponovnog rođenja. Procedure koje induciraju ta stanja su također razvijane u kontekstu velikih religija svijeta – Hinduizam, Budizam, Taoizam, Islam, Židovstvo i Kristijanstvo (Grof 2000, 2006).

Nije odmah uočljivo i zahtijeva neko objašnjenje, zašto i kako iskustva i motrenja iz proučavanja holotropskih stanja, mogu rasvijetliti problem Maja proročanstva. Ključno razmatranje s tog stajališta su moćne procedure proširivanja svijesti ("tehnologije svetih"), koje su igrale integralnu i bitnu ulogu u kulturi Maja. Odabrali smo mnogo slikovnih dokaza s kamenih ploča, skulptura i keramike, koje su Maje koristile za tu svrhu zajedno s meksikanskim kaktusom peyote (*Lophophora williamsii*), čarobnjačke gljive (*Psilocybe mexicana* ili *coerulescens*, poznate Indijancima kao *Xibalba okox* ili *teonanacatl*), kao i sekret kože guštera *Bufo marinus*. Dodatni biljni materijali korišteni u predšpanjolskoj srednjoj Americi su bili sjemenje jutarnje ljepote (*Ipomoea violacea*) lokalno zvane ololiuqui, *Salvia divinorum*, poznata i kao divlji duhan uzvišenih mudraca (*Nicotiana rustica*), te 'balche' (fermentirano piće napravljeno iz drveta *Lonchocarpus longistylus* i meda).

Moćna i specifična tehnika promjene uma Maja se sastojala od jakog puštanja krvi, proizvedenog skalpelom napravljenim od ražine kraljeznice, kremena ili obsidijana, kako bi otvorili ranu na jeziku, ušnoj resici i genitalijama (Schele and Miller 1986, Grof 1994). Ritualno puštanje krvi je otvorilo prostor, koji nije uobičajeno bio dostupan osim prije trenutka biološke smrti. Maje su koristile simbol Duhovne zmije za iskustva stvorena gubitkom krvi i šokom. Taj simbol predstavlja kontakt između svakodnevnog svijeta ljudskih bića i svijeta bogova i svetih predaka, čije se pojavljivanje očekivalo u njihovim vizijama u nadnaravnim prostorima. Skalpel je shvaćan kao sveti objekt s ogromnom moći; bio je personificiran u formi Boga pirsinga.

Zbog izvanredne važnosti, koje su te "tehnologije svetih" imale u kulturi Maja, razumno je pretpostaviti da su vizionarska iskustva koja su tako inducirana, mogla pružiti inspiraciju za proročanstvo vezano uz 2012., pa su kao takva igrala glavnu ulogu u artikuliranju 2012. Stoga je potpuno opravdano gledati na to proročanstvo kroz prizmu otkrića modernog istraživanja svijesti.

U holotropskim stanjima svijesti je moguće dobiti duboka otkrivenja u vezi s glavnin planom svemira, kojeg je dizajnirala kozmička inteligencija, takvih zadivljujućih proporcija da su daleko onkraj granica naše svakodnevne imaginacije. Pojedinci koji imaju iskustva s psihodeličnim stanjima, uključivo sa mnom, povremeno izvještavaju o dubokim uvidima u kreativnu dinamiku svemira. Halucinogeni pionir Terrence McKenna ih je detaljnije opisao u svom predgovoru knjige John Mayor Jenkinsa "2012 kozmogenezu Maja", koja je dobio tijekom svojih seansi s gljivama.

Pojedinci koji su imali takve prosvjetljujuće kozmičke vizije razumiju da je ono što se događa u materijalnom svijetu formirano i informirano arhetipskim principima, bićima i događajima, koji postoje u dimenzijama realiteta, koje nisu dostupne svakodnevnoj svijesti. Također su uviđali sustavno korelaciju dinamike svijeta arhetipova s kretanjem planeta, njihovih angularnih odnosa i relativnih pozicija spram fiksnih zvijezda. To je vodilo potpuno novom shvaćanju astrologije, njenog podrijetla i ogromnoj važnosti. Postalo im je jasno da je izvor astrologije bio u globalnim svekolikim vizijama funkcioniranja svemira, a ne u dosadnom akumuliranju pojedinačnih motrenja korelacije između događaja ovog svijeta i nebeskih tijela.

Richard Tarnas, je tijekom perioda više od trideset godina prikupljao impresivne i uvjerljive dokaze o sustavnim korelacijama, koje postoje između arhetipskog svijeta, nebeske dinamike i psiholoških i povijesnih procesa, što je prezentirao u svojoj originalnoj knjizi "Svemir i psiha - Cosmos and Psyche" (Tarnas 2006), koja je razbijala postojeću paradigmu. Rickovo astrološko istraživanje je bilo primarno fokusirano na korelacije s kretanjima planeta, no postoje astrološki sustavi, koji usmjeravaju pažnju i na fiksne zvijezda; iskustva holotropičkih stanja mogu pružiti jednako tako razotkrivajuće uvide o tomu.

Važan je aspekt iskustava u holotropičkim stanjima, što se u njima transcendiraju usko linearno vrijeme i omogućava sagledavanje događaja u svemiru na kozmičkoj astronomskoj skali. U svojoj veličini, vremenske skale kao što je Kalendar dugog brojenja Maja ili Velika odnosno Platonička godina, su vrlo skromne ako se kompariraju s drugim inspiriranim vizionarskim iskustvima, kakva nalazimo u Tantričkoj znanosti, u kojoj starost svemira iznosi i milijarde godina (broj sličan procjenama modernih kozmologa), ili ona diskutirana u Hindu religiji i mitologiji, kao što su Kalpe ili Dan Brahmana, koji također iznosi milijarde godina. Vizije davnih Maja proroka su tako mogle uz pomoć "tehnologija svetih" lagano posegnuti mnogo stoljeća u budućnost.

Proročanstvo Maja u vezi s galaktičkim poravnanjem nije ograničeno na astronomska promatranja i astrološka predviđanja; ono je blisko povezano i s mitologijom, s onim što je C.G. Jung nazvao domenom arhetipova kolektivno nesvjesnog. Na primjer, Maja proroci su referencirali prosinački solsticij Sunca kao "svemirskog Oca", a Mliječnu stazu kao "svemirsku Majku". Predvidjeli su centar galaksije, gdje moderna astronomija postavlja divovsku crnu rupu, kao njenu kreativnu i destruktivnu maternicu. Vrijeme galaktičkog poravnjenja je tako vrijeme svemirskog hieros gamos, svetog braka između žene i muškarca.

2012. će Sunce doputovati do ruba svemirskog oblaka prašine poznatog kao Velika crna pukotina, koja leži duž Mliječne staze i izgleda dijeli njeno svjetlo u dvije staze. Maje su nazvale tu crnu pukotinu Xibalba Be (put u niži svijet) i sagledavali ju kao mjesto rađanja i smrti te smrti i ponovnog rađanja. Za njih je rodni kanal svemirske Majke Creatrix mjesto, gdje će se za prosinačkog solsticija Sunce ponovno roditi 2012. To je mjesto ujedno i mjesto smrti, jer predstavlja ulaz u niži svijet; kraljevstvo mrtvih i nerođenih. Te asocijacije jasno nisu bile proizvod svakodnevnog fantaziranja i imaginacije Maja, projicirane na noćno nebo, već rezultat produbljenog izravnog shvaćanja povezanosti između svijeta arhetipova i nebeskih tijela i procesa.

Maja proročanstvo ima i važnu mitološku vezu s pričom o herojima blizancima, Hunahpu i Xbalanque, koje su bogovi smrti pozvali u posjet nižem svijetu Xibalba, kako bi tamo s njima odigrali igru s loptom. Vladari Xibalbe su ih izložili teškim iskušenjima, no braća su svladala sva iskušenja i konačno, umrla i ponovno se rodila kao Sunce i Mjesec (ili prema nekim interpretacijama kao Sunce i Venera). Dio priče koji je izgleda posebno relevantan, je dio o borbi blizanaca s pticom demonom Vucub-Caquix ("Sedam - Macaw" [papagaj]); koji je tašt, sebičan i impulzivni vladar i koji pretendira biti sunce i mjesec u sutonu svijeta između prošle i sadašnje kreacije. Izgleda predstavlja arhetip ega, koji je dominantan na kraju ciklusa. Demon Sedam papagaja je izgleda arhetipski analogan Vladaru sudnjeg dana ili "đavlu", poznatom i kao Antikrist u Novom Testamentu..

Hunahpu i Xbalanque su pobijedili demona i lišili ga zubiju (instrument nasilja), njegova bogatstva i moći. Time su olakšali uskrsnuće svog oca, One Hunaphu, pravednog vladara, koji predstavlja nesebičnu, uzvišenu holističku svijest; ona brine za sva bića i politički odlučuje temeljem budućih generacija ili kako kažu izvorni Amerikanci, temeljem utjecaja odluke na sedam generacija duž ceste (života).

Istraživanje holotropičkih stanja – terapija psihodelicima, holotropičko disanje i rad s pojedincima u "duševnim kriznim stanjima" – dalo je glavne doprinose razumijevanju mitologije. Mitovi se općenito shvaćaju kao proizvod ljudske fantazije imaginacije, a ne kao priče modernih pisaca fikcija i drama. Međutim, djelo C.G.Junga i Joseph Campbella donijelo je radikalno novo shvaćanje mitologije. Prema tim poticajnim misliocima, mitovi nisu fiktivne priče o avanturama

izmišljenih karaktera u nepostojećim zemljama, odnosno proizvod pojedinačne ljudske fantazije. Zapravo mitovi izvire iz kolektivne nesvijesti čovječanstva i predstavljaju manifestaciju primordijalnih principa organiziranja psihe i svemira, koje je Jung nazvao arhetipovima (Jung 1976.).

Arhetipovi se izražavaju kroz psihu pojedinca i njene dublje procese, no ne potječu iz ljudskog mozga i nisu njegov proizvod. Oni su nadređeni psihi pojedinca i funkcioniraju kao njeni principi vladanja. Holotropičnim stanjima se može izravno iskusiti svijet arhetipova, uvjerljivim i autentičnim načinom, kao što takvim izgleda i materijalni svijet, pa i više od toga. Kako bi razlikovao iskustva koja uključuju arhetipske karaktere i domene proizvedene imaginacijom, ove potonje naziva *imaginalnim*.

Francuski znanstvenik, filozof i mistik, Henri Corbin, koji je prvi koristio termin *mundus imaginalis*, dobio je inspiraciju istražujući Islamsku mističku literaturu (Corbin 2000.). Islamski teozofi nazivaju imaginalni svijet, gdje sve što egzistira u senzornom svijetu ima svoj analog, "*alam a mithal*", ili u "osmom podneblju", kako bi se razlikovali od "sedmog podneblja", područja tradicionalne Islamske geografije. Imaginarni svijet posjeduje ekstenziju i dimenzije, forme i boje, no te karakteristike nisu perceptibilne našim osjetilima, na način kojim percipiramo svojstva fizikalnih objekata. Međutim, taj prostor je u svakom aspektu jednak i potpuno ontološki stvaran i podložan konsenzusnom autoriziranju od drugih ljudi kao i materijalni svijet percipiran našim osjetilnim organima.

Arhetipovi su bezvremenski, inherentni principi kozmičkog reda, koji se mogu manifestirati kao mitske personifikacije ili specifična božanstva različitih kultura. Likovi Maja mitologije - Hunahpu, Xbalanque, njihov otac One Hunahpu, Sedam papagaja, Quetzalcoatl (Kukulcan) i drugi – kao i oni u bilo kojim drugim kulturama su tako ontološki realni, da ih pojedinci mogu izravno shvatiti proživljavajući holotropična stanja. Kako je ukazao John Major Jenkins, Giorgio de Santillana i Hertha von Dechend su pridonijeli razumijevanju arhetipova u vidu druge važne dimenzije relevantne za problem Majanskog proročanstva. Oni u svojoj knjizi Hamletov mlin opisuju duboku povezanost između mita i astronomskih procesa (de Santillana and Dechend 1969).

1948., nakon mnogo godina sustavnog proučavanja mitologija različitih kultura svijeta, Joseph Campbell, objavio je svoju originalnu knjigu "Heroj s tisuću lica - *The Hero with a Thousand Faces*", koja će u slijedećim desetljećima znatno utjecati na istraživanje i razumijevanje tog područja (Campbell 1968). Analizirajući široki spektar mitova iz različitih dijelova svijeta, Campbell je shvatio kako se radi o kontroliranim varijacijama jedne univerzalne arhetipske formule, koju je nazvao monomitom. To je priča o heroju, muškom ili ženskom liku, koji ostavlja svoje ognjište ili je silom odvojen od njega vasnjim okolnostima i nakon fantastičnih avantura i teških iskušenja, skonča u psihospiritualnoj smrti i ponovnom rađanju, vraćajući se u svoje izvorno društvo radikalno transformiran - kao prosvjetljeno ili obožavano biće, iscjeljitelj, vidovnjak ili veliki duhovni učitelj.

Prema Campbellovim riječima, osnovna formula za herojsko putovanje se može sažeti na slijedeći način: "Heroj riskira odlaskom iz svakodnevnog svijeta u područje nadnaravnih čuda; susreće basnoslovne sile i u končanici ih pobijedi; heroj se vraća iz svoje misteriozne avanture s moćima, koje će podariti svojim sunarodnjacima s blagoslovom". Campbellov istraživački i prodorni intelekt ide i onkraj jednostavnog prepoznavanja univerzalnosti tog mita tijekom vremena i u raznim prostorima. Znatiželja ga vodi pitanjima što to čini mit univerzalnim? Zašto teme herojskog putovanja privlače kulture u svim vremenima i zemljama, čak i ako se razlikuju u svakom drugom aspektu?

Campbellov odgovor ima jednostavnost i neumoljivu logiku svih briljantnih uvida: monomit putovanja heroja je nacrt za transformativnu krizu, koju mogu iskusiti sva ljudska bića, kada duboko skriveni sadržaji nesvjesne psihe emergiraju u svijest. Putovanje heroja opisuje samo iskustveni teritorij kojeg svaka individua mora proći tijekom značajne transformacije. Priča o

Majanskim blizancima herojima je klasični primjer Campbellovog puta heroja. Pripada ogromnom nizu arhetipskih motiva, koje možemo iskusiti u holotropičnim stanjima.

Nadam se kako je gornje izlaganje primjereno adresiralo prvo pitanje, koje sam ranije postavio u prezentaciji: "Kako bi pradavne Maje, pred dvije tisuće godina, mogle otkriti nešto, što bi bilo relevantno za čovječanstvo u 21. stoljeću?" Tema Joseph Campbellovog Putovanja heroja nas vodi do drugog pitanja: "Ako proročanstvo Maja ne referencira kraj svijeta i fizikalno uništenje čovječanstva, već temeljitu kolektivnu psihospiritualnu smrt i ponovno rađanje, usporedivo s onim što Campbell opisuje na individualnoj skali, postoje li bilo kakve indikacije o mogućnosti takve unutarnje transformacije ili već možda ona u stvari i teče.

Moj pristup tom pitanju je temeljen ne samo na promatranjima iskustava tisuća pojedinaca u holotropičkim stanjima svijesti - psihodelična terapija, holotropičko disanje i spontane psihospiritualne krize ("duševna krizna stanja") - već i na ekstenzivnom osobnom iskustvu tih stanja. Želim početi diskusiju vezano za iskustvenu sekvenciju iz jedne vlastite psihodelične sesije. U njoj sam imao duboki uvid u arhetip Apokalipse, motiv koji se događa relativno rijetko u holotropičkim stanjima, no posebno je relevantan za temu konferencije.

Nakon otprilike 50 minuta stanja, počeo sam proživljavati jako aktiviranje donjeg dijela tijela. Moj je zdjelični sklop vibrirao, zbog otpuštanja ogromne količine energije u ekstatičnoj trešnji. U jednom trenutku, taj me je tok energije preplavio zajedno s opijajućim ludilom unutar vrtložne kozmičke spirale kreacije i destrukcije.

U središtu tog monstruoznog uragana primordijalnih sila, bile su četiri divovske figure, koje su izvodile nešto poput konačnog kozmičkog plesa sa sabljama. Imale su jako izražene mongolske karakteristike s jakim kostima lica, kosim očima i potpuno obrijanim glavama, ukrašenim pletenim repićima. Vrteći se uokolo u ludom plesu, vitlali su velikim oružjem, koje je sličilo kosi ili sablji L-oblika; sve četiri su zajedno formirale brzo rotirajuću svastiku.

Intuitivno sam razumijevao odnos te monumentalne arhetipske scene s početkom procesa kreacije i istovremeno konačne faze duhovnog putovanja. U kozmogenetskom procesu (kretanja od primordijalnog jedinstva do svijetova pluraliteta), sječivo sablji je predstavljalo sile koje su dijelile i fragmentirale ujedinjeno polje kozmičke svijesti i kreativne energije u bezbroj individualnih jedinica. Vezano za duhovno putovanje, predstavljale su fazu u kojoj svijest tražitelja transcendirava odvajanje i polaritete te dostiže stanje izvornog nediferenciranog jedinstva. Smjer tog procesa je izgleda povezan s rotacijom sablji u smjeru kazaljki na satu i rotacijom u suprotnom od smjera kazaljki. Projicirano u materijalni svijet, taj arhetipski motiv je izgleda povezan s rastom i razvojem (oplođeno jaje ili sjeme postaje organizam) ili destrukcijom formi (ratovi, prirodne katastrofe, izumiranje, propadanje).

Onda se iskustvo pretvorilo u nezamislivu panoramu scena uništenja. U tim vizijama, prirodne katastrofe, kao što su vulkanske erupcije, potresi, udari meteora, šumski požari, poplave i plimni valovi, su kombinirane sa slikama gorećih gradova, cijelih blokova rušećih nebodera, masovne smrt i strahota rata. Na frontu tog vala potpunog uništenja su bile četiri arhetipske slike mrtvačkih jahača, koji su simbolizirali kraj svijeta. Shvatio sam da su to bila četiri jahača apokalipse (kuga, rat, glad i smrt). Kontinuirane vibracije i trešnja moje zdjelične kosti su postale sinkronizirane s kretanjem tih zloslutnih jahača na konjima kojima sam se pridružio u plesu i postao jedan od njih ili vjerojatno sva četvorice odjednom, ostavljajući svoj identitet iza sebe.

I odjednom se pojavila brza promjena scene s vizijom špilje iz Platonove Rpublike. U tom djelu Platon opisuje grupu ljudi, koji su živjeli okovani u špilji cijeli svoj život, okrenuti prema praznom zidu. Promatrali su projicirane sjene na zidu stvari, entiteta, koji su prolazili ispred ulaza u špilju. Prema Platonu, sjene su bile toliko blizu da bi zatvorenici mogli vidjeti realitet. Prosvijetljeni filozof je kao zatvorenik, koji se oslobađa iluzija, shvaćajući da su sjene na zidu varave, jer može percipirati istinsku formu realiteta, umjesto samo sjena, koje vide zatvorenici. Iza toga je sljedilo shvaćanje da svakodnevni materijalni svijet u životu nije napravljen od "tvari" već je kreiran od

kozmičke svijesti beskonačno kompleksnom i sofisticiranom orkestracijom iskustava. To je božanska igra, koju Hindusi zovu lila, kreirana kozmičkom iluzijom maya.

Glavna završna scena sesije je bila veličanstvena kičena kazališna pozornica, na kojoj su paradno nastupali personificirani univerzalni zakoni, arhetipovi – kozmički glumci, koji su pomoću kompleksne interakcije kreirali iluziju fenomenalnog svijeta. Bile su to protejske poznate osobe s mnogo lica, razina i dimenzija značenja, koji su održavali promjenu svojih formi u ekstremno kompliciranoj holografskoj međusobnoj isprepletenosti dok sam ih promatrao. Pojedinačno su izgleda simultano predstavljali bit svoje funkcije i svih konkretnih manifestacija tog elementa u svijetu materije. Postojala je Maja, misteriozni vječni princip simboliziranja svijeta iluzija; Anima, utjelovljenje vječne Žene; personifikacija rata i agresije slična Marsu; Ljubavnici, koji predstavljali svekolikost vjekovnih seksualnih drama i romantičnosti; kraljevski lik Vladara; povučeni usamljenik; teško shvatljivi Varalica i mnogi drugi. Kako su prolazili preko pozornice, naklonili bi se u mom smjeru, kao da očekuju zahvalnost za zvjezdanu izvedbu uzvišene predstave svemira.

To me iskustvo dovelo do dubokog razumijevanja značenja arhetipskih motiva Apokalipse. Odjednom je izgledalo potpuno krivo promatrati ju isključivo kao fizikalnu destrukciju svijeta. Sigurno je moguće manifestiranje buduće Apokalipse na planetarnoj skali kao stvarnog povijesnog događaja, što je potencijal svih arhetipova. Postoji mnogo primjera situacija u kojima su arhetipski motivi i energije probile granice, koje su uobičajeno razdvajale arhetipski prostor od materijalnog svijeta i oblikovale povijest. Ogroman asteroid koji je prije 65 milijuna godina doveo do izumiranja dinosaura, ratovih svih doba, raspeće Isusa, srednjovjekovne ponoćne orgije vještica i Ples smrti kostura, nacistički koncentracijski logori i Hirošima predstavljaju samo nekoliko tih primjera. No primarna važnost arhetipa Apokalipse je u njegovu djelovanju kao važni međaš duhovnog putovanja. Emergira u svijest putnika u vrijeme kada prepozna istinsku bit prividne varljive prirode materijalnog svijeta. Kako svemir razotkriva svoju suštinu kao virtualni realitet, kao kozmičku igru svijesti, svijet materije se razara u psihi individue. A to bi također moglo biti značenje "kraja svijeta" referenciranog u proročanstvu Maja.

Promatranja modernog istraživanja svijesti, koja su najrelevantnija za pozitivno interpretiranje proročanstva Maja se odnose na fenomen, koji je uobičajeniji u holotropičkim stanjima od iskustva Apokalipse; to je iskustvo psihospiritualne smrti i ponovnog rađanja. To je iskustvo odigralo ključnu ulogu u ritualnoj i duhovnoj povijesti čovječanstva – u šamanizmu, obred prolaza, klasične misterije smrti/ponovnog rađanja te u velikim religijama svijeta (vidjeti Kristijanski koncept "ponovnog rađanja" i Hindu "dvija"). Proces umiranja i ponovnog rađanja je polivalentan arhetip, koji manifestira različite razine i različita područja i putove, no u samoistraživanju i terapiji, blisko je povezan s ponovnim proživljavanjem i svjesnim integriranjem sjećanja biološkog rađanja.

Psihospiritualna smrt i ponovno rađanje je jedna od najprominentnijih tema u radu terapeuta pri korištenju holotropičkih stanja. Kada se vraćanje u prošlost tijekom procesa dubokog eksperimentalnog samoistraživanja makne onkraj razine sjećanja djetinjstva i doba dojenja i dopre do razine nesvjesnog, gdje se nalazi memorija o porodu, počinjemo se susretati s emocijama i fizikalnim osjetima ekstremnog intenziteta, koja često nadmašuju sve što smo smatrali ljudski mogućim. U tom trenutku iskustvo postaje čudna mješavina tema rađanja i smrti, koje uključuju osjećaj ozbiljnog, po život prijetećeg, okoliša i očajničke i odlučne bitke za oslobađanje i preživljavanje.

Zbog bliske povezanosti između tih domena nesvijesti i biološkog rađanja, odabrao sam pojam *perinatalan*, kojim ću nazvati tu fazu. U grčko-latinskim složenicama, gdje je prefiks *peri* – znači "blizu" ili "oko", a korjen *natalis* označava "vezano za rađanje djeteta". Ta je riječ uobičajeno korištena u medicini za opisivanje različitih bioloških procesa koji se događaju neposredno prije, tijekom i nakon poroda. Na primjer, govor liječnika o perinatalnom krvarenju, infekciji ili oštećenju mozga. Međutim, tradicionalna medicina negira svjesnost o porođajnom iskustvu djeteta, tvrdeći kako takav događaj nije zabilježen u memoriji, jer se nikada ništa ne čuje o perinatalnim

iskustvima. Korištenje pojma perinatalan u vezi sa sviješću reflektira vlastita otkrića, koja su potpuno nova (Grof 1975.)

Perinatalno područje nesvijesti sadrži memorirana iskustva fetusa u slijedu faza procesa rađanja, što uključuje i sve tada postojeće pripadajuće emocije i fizikalne podražaje. Ta sjećanja formiraju četiri različita iskustvena skupa, od kojih se svaki odnosi na jednu od tih faza procesa rađanja. Skovao sam pojam Osnovne preinatalne matrice - *Basic Perinatal Matrices (BPM I - IV)*. BPM I se sastoji od sjećanja poodmaklog predporođajnog stanja upravo prije samog poroda. BPM II se odnosi na skup sjećanja početka poroda, kada se maternica stišće, no grlić maternice još nije otvoren. Slijedeći skup, BPM III, reflektira bitku za rođenje nakon što se grlić maternice proširio. I konačno BPM IV sadrži sjećanja izlaska na svijet, sam porod.

Sadržaj tih matrica nije ograničen samo na sjećanja fetusa; svaka od tih matrica je selektivno otvorena i za ogromnu domenu u nesvjesnoj psihi, koju danas nazivamo transpersonalnom. Taj sadržaj uključuje iskustveno identificiranje s drugim ljudima i drugim formama života - pradjedovska, rasna, kolektivna, filogenetska i karmička sjećanja, te materijale iz povijesno i arhetipski kolektivno nesvjesnog, koji sadržavaju motive sličnih iskustvenih kvaliteta. Emergiranje tih materijala u svijest konstituira proces psihospiritualne smrti i ponovnog rađanja, te rezultira dubokom unutarnjom transformacijom.

Neki uvidi ljudi, koji su iskusili holotropička stanja svijesti, su izravno povezani s trenutnom globalnom krizom i njenim odnošenjem s evolucijom svijesti. Pokazuju našu eksternalizaciju u modernom svijetu mnogih bitinih tema procesa smrti i ponovnog rađanja s kojima se uključena osoba mora i pomiriti u dubokoj osobnoj transformaciji svog unutrašnjeg svijeta. Iste elemente s kojima bi se susreli u svojim vizijama procesa psihološke smrti i ponovnog rađanja, čine danas večernje vijesti. To je posebno točno za fenomene koji karakteriziraju ono što referenciram kao treća Osnovna perinatalna matrica (BPM III) (Grof 2000.).

Kao što sam ranije spomenuo, ova se matrica odnosi na fazu procesa rađanja, kada je grlić maternice otvoren i fetus proživljava mučno probijanje kroz rodni kanal. Ova faza je pridružena emergenciji tamne strane ljudske osobnosti – krvožednog nasilja i neumjerenih devijantnih seksualnih poriva, elemenata nečistoće i bestidnosti, pa čak i slika pakla. Lagano je vidjeti manifestiranje tih aspekata procesa smrti i ponovnog rađanja u današnjem problematičnom svijetu.

Sa sigurnošću uočavamo enormno otpuštanje agresivnih impulsa u mnogim ratovima i revolucionarnim erupcijama u svijetu, porastu kriminala, terorizma i rasnih pobuna. Jednako dramatičan i upadljiv je porast seksualne represije i oslobađanja seksualnog impulsa kako na zdrave tako i na problematične načine. Seksualna iskustva i ponašanja se javljaju u do sada neviđenim formama, manifestiranim u seksualnoj slobodi mladih, predbračnom seksu, slobodi homoseksualnosti, općenitom promiskuitetu, običnim i otvorenim brakovima, visokoj stopi razvoda, javno dostupnim seksualnim knjigama, kazališnim predstavama i filmovima, sadomazohističkim eksperimentima i mnogo čemu drugom.

Demoniski element se također sve više manifestira u modernom svijetu. Renesansa kultova vraga i vještica, popularnost knjiga i filmova strave s okultnim temama te zločini s đavoljom motivacijom, potvrđuju tu činjenicu. Terorizam fundamentalističkih fanatika i grupa također dobiva vražje proporcije. Skatološka dimenzija je očita i u progresivnom industrijskom zagađenju, akumuliranju otpadnih stvari na globalnoj razini i rapidno pogoršavanje higijenskih uvjeta u velikim gradovima. Apstraktnija forma istog trenda je eskaliranje korupcije i degradiranja političkih, vojnih, ekonomskih i religioznih institucija, uključujući i ured američkog predsjednika.

Davne Maje pokazuju duboko zanimanje za smrt i za proces umiranja i ponovnog rađanja. Većina majanskih rituala i umjetnosti je posvećeno procesu umiranja, od ulaska duše u podzemni svijet nazvan Xibalba do konačnog ponovnog rađanja i glorifikacije. Majanska mitologija i umjetnost pogreba opisuje smrt kao putovanje, čiji su izazovi bili poznati a najvažnije faze tog puta su

oslikane na lijesovima, slikama na zidovima, na lončanicama, nakitu i drugim objektima koji su pratili umrlog tijekom te velike transformacije.

Na žalost, nikakav poseban ešatološki tekst usporediv s Egipatskom ili Tibetanskom knjigom mrtvih nije ostala iz Klasičnog perioda Maja, jer je većina literarnog naslijeđa Maja izgubljena za buduće generacije. Samo nekoliko uvezanih stranica, slikovnica, slična harmonici od papira iz kore drveta, s bogatim višebojnim ilustracijama, preživjelo je vruću i vlažnu klimu Centralne Amerike i izbjegla pljački španjolskih osvajača. "Međutim, 1970-tih, majolog LinCrocker i Michael Coe su uspjeli razlučiti grupu pogrebnih vozila iscrtanih u stilu starih rukopisa Maja, vjerojatno od istih umjetnika. Kardiokirurg i arheolog Francis Robicsek je uspio prikupiti znatne dokaze za svoju teoriju, da određene sekvencije vaza "keramičkog kodeksa", pravilno poredane, u stvari predstavljaju majansku Knjigu mrtvih" (Robicsek 1981).

Promatranja u istraživanju holotropičkih stanja svijesti bacila su novo svjetlo na ljudsku tendenciju prema nekontroliranom nasilju i nezasiťnoj pohlepi – dvije sile, koje su poticale povijest čovječanstva od pamćivijeka - koje i danas prijete preživljavanju života na ovoj planeti. To istraživanje je razotkrilo kako ti "otrovi", kako se nazivaju u Tibetanskoj Vajrayani, imaju mnogo dublje korjene od onog što današnje biološke i psihološke teorije prećpostavljaju – biologija s konceptima kao što su goli majmun, trojedni mozak i sebićni gen, te psihoanaliza sa srodnim školama, naglašavajući osnovne instinkte, kao principe koji vladaju psihom.

Duboke motivirajuće sile koje su u podlozi opasnih karakteristika ljudske prirode imaju svoj izvor na perinatalnim i transpersonalnim razinama psihe, domenama koje matica psihologije još ne priznaje (Grof 2000.). Nalaz po kojem korjeni ljudskog nasilja i nezasiťne pohlepe sežu mnogo dublje od onog što je matica akademske znanosti ikada mislila, a nalaze se u istinski enormnim sjećanjima, može samo po sebi biti vrlo obeshrabrujuće. Međutim, to uravnotežuju uzbudljiva otkrića novih terapijskih mehanizama i transformativnih potencijala, koji omogućuju holotropička stanja na perinatalnim i transpersonalnim razinama psihe.

Tijekom godina smo svjedoćili ekstremnim emocionalnim i psihosomatskim izljećenjima, kao i radikalnim osobnim transformacijama kod mnogih ljudi, koji su bili uključeni u ozbiljna i sustavna iskustvena samo-istraživanja uma i duha. Neki su nadgledali psihodelićke sesije, participirali u radioncama i treniranju holotropičkog disanja ili različitim drugim formama eksperimentalne psihoterapije i samo-istraživanja. Slične se promjene često događaju u pojedincima, uklješnim u prakse šamana ili meditatora odnosno kod onih koji redovito duhovno vježbaju. Svjedoćili smo i znaćajnim pozitivnim promjenama kod mnogih ljudi, koji su primili primjerenu podršku tijekom epizoda spontanih psihospiritualnih kriza ("duševnih kriznih stanja"). Tanatolog Ken Ring referencira tu grupu iskustva transformacije kao "Omega iskustvo", koje uključuje i iskustvo bliske smrti, te iskustvo otmice vanzemaljaca (Ring 1984.).

Kada sadržaj perinatalne razine nesvijesti emergira u svijest i u nju se integrira, individue uključene u taj proces prolaze radikalne promjene osobnosti. Proživljavaju znatno smanjenje agresije i postaju mirniji, zadovoljni sobom i tolerantni prema drugima. Iskustvo psihospiritualne smrti i ponovnog raćanja, te svjesnog povezivanja s pozitivnim postnatalnim ili prenatalnim sjećanjima reducira iracionalne porive i ambicije. To uzrokuje pomak fokusa s prošlosti i budućnosti na sadašnji trenutak i proširuje užitak, životnu silu i radost življenja – sposobnost uživanja i zadovoljstva temeljem jednostavnih okolnosti života, kao što su svakodnevne aktivnosti, hrana, spolni odnos, odgoj i glazba. Drugi je važan rezultat tog procesa emergencija duhovnosti univerzalne i mistićne prirode, koja je za razliku od dogmi matice religija, vrlo autentićna i uvjerljiva, jer je temeljena na vlastitom dubokom iskustvu.

Proces duhovnog otvaranja i transformiranja tipićno zavisi nadalje o rezultatu transosobnih iskustava, kao što je identificiranje s drugim ljudima, cijelom grupom ljudi, životinjama, biljkama pa čak i s anorganskim materijalima i procesima u prirodi. Dodatna iskustva omogućavaju pristup do događaja, koji su se odvijali u drugim zemljama, kulturama i povijesnim periodima, pa čak i do mitoloških prostora i arhetipskih bića kolektivna nesvijesti. Iskustva kozmićke jednosti i vlastite

uzvišenosti rezultiraju povećanom identifikacijom sa svim kreacijama i pojavom osjećaja čudesnosti, ljubavi, sućuti i unutarnjeg mira.

Ono što je počelo kao proces psihološkog ispitivanja nesvjesne psihe, provođen za terapijske svrhe ili osobni rast, automatski postaje filozofsko traganje za značenjem života i putovanjem duhovnog razotkrivanja. Ljudi koji se povežu s transosobnom domenom svoje psihe, nastoje razviti novo vrednovanje egzistencije i poštovanja za svekoliki život. Jedna od najčudnijih posljedičnih reakcija različitih formi transosobnog iskustva je spontana emergencija i razvoj duboke brige za čovječanstvo i ekologiju.

Razlike između ljudi izgledaju interesantne i obogaćavajuće, a ne prijeteće, nezavisno o rodu, rasi, boji, jeziku, političkom uvjerenju ili religijskom vjerovanju. Slijedeći tu transformaciju, te individue razvijaju duboki smisao planetarnog građanstva, umjesto građanstva pojedine zemlje ili članstva u određenoj rasnoj, socijalnoj, ideološkoj ili religijskoj grupi i osjećaju potrebu za uključivanjem u službu za neku zajedničku svrhu. Ove promjene su slične onome što se dogodilo američkim astronautima, koji su uspjeli vidjeti Zemlju iz svemira (vidjeti dokumentarac Mickey Lemlea "Druga strana Mjeseca - The Other Side of the Moon").

Postaje očito da naši najviši prioriteti, kao bioloških bića, moraju biti čisti zrak, voda i tlo. Nikakve druge brige, kao što je ekonomski profit, vojna nastojanja, znanstveni tehnološki napredak ili ideološka i religijska vjerovanja, ne bi smjeli zauzeti prioritet iznad tih vitalnih imperativa. Ne možemo narušiti svoj prirodni okoliš i uništavati druge vrste, a da pri tomu ne štetimo sebi samima. Ta svjesnost je temeljena na skoro staničnom znanju o proizvoljnosti granica svemira i konačnoj identičnosti svakog od nas s cijelom mrežom postojanja.

Sa stajališta da se sve u prirodi odvija u ciklusima i da je sve temeljeno na principima optimalne vrijednosti, homeostaze i održivosti, frenetična težnja neograničenom ekonomskom rastu, eksploataciji ne-obnovljivih resursa i ekspanzivnom rastu industrijskog zagađenja opasnog po život tehnološke civilizacije izgleda opasno luda. U svijetu biološkog viška kalcija, vitamina ili čak i vode, nije ništa bolje od nedostatka tih supstancija i neograničenog rasta glavnih karakteristika raka.

Jasno je da bi transformacija pridružena iskustvu psihospiritualne smrti i ponovnog rađanja povećala naše šanse za preživljavanje, ukoliko bi se mogla dogoditi na dovoljno velikoj skali. Veliki njemački pisac i filozof Johann Wolfgang Goethe je bio svjestan važnosti iskustva psiho-spiritualne smrti i ponovnog rađanja za kvalitet našeg života i osjećaj pripadanja, kada je napisao svoju pjesmu Selige Sehnsucht: "Und so lang du das nicht hast, dieses: 'Stirb und werde!' Bist du nur ein trüber Gast auf der dunklen Erde." ("I tako dugo dok nemaš to "umrijeti i postati", samo ćeš na tamnoj Zemlji tužan gost ostati").

Holotropička stanja svijesti proživljavana u okolini podrške i pod odgovornim vođenjem nudi priliku za takvu duboku psihospiritualnu transformaciju dvije različite vrste ili stupnja. Neka individua, koja proživi iskustvo smrti i ponovnog rađanja – obično u kontekstu oživljavanja i integriranja trauma biološkog rađanja – otkriva svoju vlastitu uzvišenost, svetost svekolikog stvaranja i jednost s drugim ljudima, prirodom i svemirom. Dublje istraživanje transosobnih prostora, te posebno iskustava arhetipova apokalipse radikalno mijenja percepciju svijeta u kom živimo. Počinjemo razumijevati da bi ono što proživljavamo kao materijalni realitet, moglo biti ono što Hindu učenje referencira kao lila – božanska igra kreirana kozmičkom sviješću. Obje ove forme duhovne transformacije imaju duboke pozitivne učinke na hijerarhiju osobnih vrijednosti i ranije opisanu strategiju života.

Različite metode induciranja holotropičkih stanja - "tehnologije svetih" – su bile integralni dio pradavnih i izvornih kultura milenijima (Grof 2000.). Moderno čovječanstvo je počelo ponovno otkrivati moć iscjeljivanja i transformacije tih stanja u mnogim različitim kontekstima. Meditacijska praksa velikih istočnih duhovnih tradicija i različite šamanske tehnike su postale izuzetno popularne, posebno među mladom generacijom. Prijedovi i objavljivanje duhovne literature

mnogih kultura, snimanje njihove svete glazbe i postojanje kompetentnih učitelja su uveliko pridonjeli tom procesu.

Izoliranje i kemijsko identificiranje aktivnih sastojaka mnogih psihodeličnih biljaka, razvoj novih sintetičkih psihodeličnih spojeva i povećano znanje o tim supstancijama je postalo instrumentom unutarnje transformacije mnogih individua, koji su koristili te moćne alate mudro i odgovorno. Uporaba psihodelika – najmoćnijeg sredstva za induciranje holotropičkih stanja svijesti – je ozbiljno kočena zakonskim ograničenjima, lošim i zavaravajućim publicitetom, te teškoćama dobavljanja čistih materijala. Međutim, postoje vrlo učinkovite forme iskustvene psihoterapije, kao što su različiti neo-Reichijanski pristupi, prvobitne terapije, ponovno rađanje i holotropičko disanje, koje mogu inducirati ta stanja bez korištenja kemijskih agenata. Njihova popularnost stoga predstavlja vrlo obećavajući trend.

Napredak moderne medicine je omogućio spašavanje individualnih života u po život-prijetećim neizgodama i bolestima, pri čemu je povećana pojavnost iskustva bliske smrti – ‘near-death experiences (NDEs). Razvoj tanatologije, discipline koja proučava smrt i umiranje, je omasovila i raširila informacije o tim stanjima, omogućavajući preživjelima njihovo korištenja za pozitivnu unutarnju transformaciju (Ring 1982, Ring i Valarino 1998.). Kako eskalira ekonomska, ekološka i politička globalna kriza, ona usađuje strah i reducira nadu u ispunjavajući i zadovoljavajući život u umovima stotina milijuna ljudi širom svijeta. Rezultirajući emocionalni nemir je izgleda uzrokovao spontane psihosocijalne krize (“krizna duševna stanja”)(Grof i Grof 1989, Grof i Grof 1990.). Kada će jednom matica psihijatrije priznati da ta stanja imaju izvanredan potencijal za iscjeljivanje i transformaciju – ako se pravilno razumiju – te im pruži podršku i počne voditi te procese umjesto da ih potiskuje sredstvima za umirenja, mogla bi uveliko doprinjeti unutarnjoj transformaciji mnogih ljudi.

Možemo se sada vratiti predmetu ove konferencije i ovom tekstu – Majansko proročanstvo vezano za 2012. Nezavisno o tomu, radi li o predviđanjima vidovnjaka davnih Maja ili ne, očito smo uključeni u dramatičnu trku za vrijeme koje nema primjera u cijeloj povijesti čovječanstva. U igri je ništa manje nego budućnost čovječanstva i života na ovom planetu. Mnogi ljudi s kojima sam radio vidjeli su čovječanstvo na kritičnom raskrižju suočavanja ili s kolektivnim uništenjem ili s evolucijskim skokom svijesti do sada neviđene prirode i dimenzija. Terence McKenna je to napisao jasno i sažeto: “Završila je povijest glupog majmuna, na ovaj ili onaj način”. Proći ćemo radikalnu transformaciju vrste ili možda nećemo preživjeti.

Konačni rezultat krize s kojom se suočavamo je višeznačan i neizvjestan; sama nudi pesimističku ili optimističku interpretaciju, a obje se mogu poduprijeti postojećim podacima. Ako nastavimo starim strategijama, koje su u svojim posljedicama jasno ekstremno destruktivne i samodestruktivne, nije vjerojatno preživljavanje moderne civilizacije. Međutim, ako se dovoljan broj ljudi podvrgne procesu duboke unutarnje, ranije opisane, transformacije, možda dosegneмо točku i razinu evolucije svijesti na kojoj ćemo zaslužiti ponosno ime, koje smo dali svojoj vrsti: *homo sapiens sapiens* i živjeti u novom svijetu koji neće ni malo sličiti starom.

Literatura:

Arguelles, J.: The Mayan Factor: Path Beyond Technology. Rochester, VT.: Inner Traditions, Bear and Company.

Campbell, J. 1968. The Hero with A Thousand Faces. Princeton: Princeton University Press.

Corbin, H. 2000. “Mundus Imaginalis, Or the Imaginary and the Imaginal.” In: Working With Images (B. Sells, ed.). Woodstock, Connecticut: Spring Publications 71-89.

Grof, S. 1985. Beyond the Brain. Birth, Death, and Transcendence in Psychotherapy. Albany, NY: State University of New York (SUNY) Press.

- Grof, C. and Grof, S. 1990. *The Stormy Search for the Self*. Los Angeles, CA: J. P. Tarcher.
- Grof, S. and Grof, C. (eds.) 1989. *Spiritual Emergency: When Personal Transformation Becomes a Crisis*. Los Angeles, CA: J. P. Tarcher.
- Grof, S. 1994. *Books of the Dead: Manuals for Living and Dying*. London: Thames and Hudson.
- Grof, 2000. *Psychology of the Future: Lessons from Modern Consciousness Research*. Albany, NY: State University of New York (SUNY) Press,.
- Grof, S. *The Ultimate Journey: Consciousness and the Mystery of Death*. MAPS, Sarasota, FL, 2006.
- Jenkins, J. M. 1998. *Maya Cosmogogenesis 2012*. Rochester, NY: Inner Traditions, Bear and Company.
- Jenkins, J.M. *Galactic Aligment: The Transformation of Consciousness According to Mayan, Egyptian, and Vedic Traditions*. Rochester, VT: Bear and Company.
- Jung, C.G. 1959. *The Archetypes and the Collective Unconscious*. *Collected Works of C.G. Jung*. Vol. 9, Bollingen Series XX, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Jung, C.G. 1959. *Aion*. *Collected Works of C.G. Jung*. Vol. 9.2, Bollingen Series XX, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- McKenna, T. 1992. *Food of the Gods: The Search for the Original Tree of Knowledge*. New York: Bantam Books.
- Ring, K. 1982. *Life at Death: A Scientific Investigation of the Near-Death Experience*. New York: Quill.
- Ring, K. 1984. *Heading Toward Omega: In Search of the Meaning of the Near-Death Experience*. New York: William Morrow.
- Ring, K. and Valarino, E. E. 1998. *Lessons from the Light: What We Can Learn from the Near-Death Experience*. New York: Plenum Press.
- Robicsek, F. 1981. *The Maya Book of the Dead: The Ceramic Codex*. Charlottesville, VA.: University of Virginia Art Museum.
- Santillana, G. and Dechend, H. von. 1977. *Hamlet's Mill: An Essay on Myth and the Frame of Time*. Boston: Godine.
- Schele, L. and Miller, M. A.: *The Blood of Kings: Dynasty and Ritual Art in Maya Art*. New York: George Braziller, Inc.
- Sitler, R. 2006. *The 2012 Phenomenon: New Age Appropriation of an Ancient Mayan Calendar*. *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, Volume 9, issue 3, pp. 24-38.
- Tarnas, R. 2006. *Cosmos and Psyche: Intimations of a New World View*. New York: Viking Press.